

Zkušenosti z útoku tankového pluku v horském terénu v zimě

Kapitán Zdeněk Petřtyl

Výcvik jednotek a štábů pro boj v horském a zalesněném terénu má důležité postavení v celkové přípravě vojsk. Důležitý je výcvik tankových jednotek, který si vyžaduje celou řadu speciálních opatření zvláště v zimě. Zkušenosti a závěry, které uvádím, jsem čerpal ze zkušebního cvičení na téma „Útok tp v horském terénu při vysoké vrstvě sněhu“ a z dalších cvičení s vojsky, uskutečněných v průběhu roku 1961.

Místo a úloha tankového pluku

Má-li msd zdolat obranu nepřítele, která se opírá o horský terén, není použití tankového pluku v prvním sledu příliš výhodné. Přípravená obrana v těchto prostorech umožňuje vytvořit rozsáhlá pásma zátarasů, doplněná systémem všech druhů paleb. Zdolání této obrany je značně zdoluhavé a zbaňuje tankový pluk jeho hlavních bojových předností — rychlosti, úderné síly a možnosti širokého manévru.

Tankový pluk bude bojovat v horském terénu tehdy, když manévr do boku a týlu hlavního uskupení nepřítele nebo jeho záloh nemůže být proveden jinak, než horským terénem, např. pro silné radiační zamoření apod.

Předpokládá se, že horský terén nebude bráněn hlavními silami a obrana bude mít charakter obrany buď spěšně zaujaté nebo jen k přehrazení nejdůležitějších směrů.

Šířka útočného pásma a hloubka bojových úkolů bude záviset na:

— celkovém zámyslu velitele svazku. V uvažovaném případě, kdy k rozhodnutí zasadit tankový pluk k obejití hlavních sil nepřítele a k ovládnutí objektů v hloubce jeho sestavy dojde až v průběhu boje, může být pásmo znač-

ně široké a bude záviset hlavně na terénu.

Požadujeme, aby pro každý prapor prvního sledu měl aspoň jeden až dva možné směry podél komunikací, což podle terénních podmínek může pro pluk odpovídat šířce až 8–10 km;

— učlenění nepřátelské obrany a možnostech použití vlastních atomových zbraní a prostředků hromadného ničení. Jestliže horský masiv není hlavním uzlem obrany nepřítele, bude obrana soustředěna především na směry podél komunikací a křížovky cest zásadní důležitosti. Ostatní směry budou pouze střeženy s použitím zátarasů;

— možnostech přidělení posilových prostředků velitelem svazku a možnostech zásahu prostředků svazku i nadřízeného velitele.

Uvažujeme, že použití atomových zbraní bude velmi ztíženo a nebude mít na dané otázky přímý vliv. Obtížnost použití je dána tím, že cíl bude v horách velmi těžké vůbec najít, důsledně vyhodnotit a prověřit a dát tak pro úder spolehlivé podklady. Proto se zdá, že jaderné údery budou ve prospěch tankového pluku v této fázi boje ve-

deny spíše nepřímou cestou, tj. ke zničení prostředků a záloh nepřítele, které by mohly být do daného směru použity. Není-li rozebrána konkrétní bojová situace, může být tento názor předmětem diskuse i opačných tvrzení. Záleží samozřejmě na terénu a na možnostech zjišťování a prověření zpráv vlastního průzkumu. Beru však v úvahu, že výbuch jaderného náboje bezprostředně v útočném pásmu tankového pluku může způsobit zátarasy takového rozsahu, že i při zničení cíle budou jeho druhotné účinky překážkou v rychlém rozvíjení útoku tankového pluku. Hloubky bojových úkolů pro prapory i pluk budou závislé jednak na hodnotě obrany nepřítele, jednak na terénních podmínkách.

Požadujeme, aby čáry bližšího i následujícího úkolu byly voleny tak, aby zde byl možný manévru do šířky, převést síly a prostředky z jednoho směru na druhý, zasadit zálohy nebo druhý sled a ovlivnit tak boj v celé šířce útočného pásma.

Jednotky až do splnění bližšího úkolu bojují ve stejné sestavě jako při zahájení boje. Tato zásada má však v horách poněkud jiný význam než v běžných podmínkách. Jestliže při boji v normálních podmínkách nastane nepředvídaný vývoj situace — např. protizteč, prisunutí dalších záloh apod., má zde útočící útvar možnost okamžité reakce — zasadit zálohy, druhý sled apod. V horách však útočné směry praporů budou od sebe vzájemně odděleny a přechody po komunikacích z jednoho směru na druhý budou od sebe často značně vzdáleny. Musí proto být možnost manévru zachována aspoň v prostorech a na čarách úkolů, stanovených jednotkám.

Je třeba brát v úvahu i to, že možnost pohybu kolových i pásových vozidel mimo komunikace bude většinou vyloučena nebo omezena jen na úzké

pásky podél cest. Zasazení dalších jednotek do boje by v takových podmínkách bylo možno řešit pouze předjížděním. Toto řešení, nebezpečné už samo o sobě i v příznivějších terénních podmínkách, je v horách na úzkých cestách zpravidla vyloučeno. Hloubku bojových úkolů musíme tedy stanovit po důsledném zhodnocení nepřítele i po pečlivém rozboru a vyhodnocení terénu.

Vzhledem k zvláštnostem boje v horském terénu bude nutné tankový pluk vybavovat posilovacími prostředky:

— **dělostřelectvem**, především raketomety a minomety větší ráže (pro výhodný profil dráhy střely). Tažené dělostřelectvo současných typů je poměrně málo pohyblivé a zaujetí palebných postavení trvá dosti dlouhou i v příznivějších podmínkách. V horách je těžké najít a zaujmout dostatek vhodných prostorů pro palebná postavení. Výhodné je, jestliže velitelé baterií přiděleného dělostřelectva jedou přímo s veliteli čelních rot v jejich tancích.

Hodnota přiděleného dělostřelectva zpravidla nebude větší než 1 oddíl — výjimečně více;

— **střeleckými jednotkami v hodnotě 2—3 rot**. Tyto jednotky plní úkol přímé ochrany tanků, což má velký význam zejména v porostlém terénu. Rovněž při vedení boje musí tyto jednotky zabezpečit postup tanků a provést předběžný průzkum strží, přidělených výšin a okrajů lesů i lesů samých před sestavou tanků a pod ochranou jejich palby;

— **ženižními jednotkami v hodnotě asi 2 ženižních rot s trhavinami a prostředky k průzkumu a odstraňování zátarasů**. Motostřelecké prapory pro tyto účely připravují a cvičí odtarasovací skupiny, vybavené minimem potřebného materiálu. Tankové prapory tyto skupiny vytvářet nemohou. Z osádky,

čety ani roty není možné vyčleňovat osoby pro tento účel, poněvadž to znamená buď přerušení anebo ztížení činnosti bojových vozidel — příslušníky osádek není možno přímo v boji jinak zaměstnávat. Kromě toho je pro tento účel nutno vést s sebou ne právě malé množství materiálu a jeho uložení v tancích vede k omezení osádky v prostoru již tak dost těsném.

Proto musí tento úkol převzít ženijní specialisté, kteří jej plní v součinnosti se střeleckými jednotkami a tanky samy zajišťují jejich ochranu.

Přidělování protiletadlových jednotek se nezdá za stávající organizace účelné. Při vybavení jednotek tanky T-54 jsou tankové jednotky schopny

vést boj s letouny v přízemních a malých výškách, což je dostačující. Přídělení baterie 57mm PLK tankovému praporu, které bylo na zkoušku při jednom cvičení provedeno, se ukázalo jako nevýhodné, protože rozvinutí je v horách těžkou a poměrně dlouhou trvající záležitostí a pravý účel — obrana prvního bojového sledu proti letadlům, stejně plněn není. Proto bude výhodnější, aby tyto jednotky plnily své úkoly samostatně, v souladu se situací v rámci svazku.

Z ostatních prostředků, zejména dílenských a týlových, nebude pluku přímo podřizováno zpravidla nic, ale část těchto prostředků bude svazkem ve prospěch tankového pluku použita.

Organizace a zabezpečení boje tankového pluku

Struktura plánování a organizace boje je v zásadě stejná jako v jiných druzích bojové činnosti. Počítáme s prodloužením všech časových lhůt, doplňováním zásob, vytahováním proudů apod., protože tempo přesunů výrazně klesá.

Musíme daleko pečlivěji ověřovat zprávy průzkumu a zejména položit důraz na ženijní průzkum, aby se předešlo možným uváznutím při přesunech a manévrech ještě před samým zahájením boje.

Nízké tempo přesunu a poměrně krátké časové lhůty pro organizaci boje dovolí málokdy rozsáhlou rekognoskaci a boj se bude organizovat většinou jen na mapách. Přesto bude žádoucí, aby všemi prostředky byla zabezpečena aspoň krátká rekognoskace os přesunu a možných čar rozvinutí až po přední okraj — pokud možno až do velitelských čet a rot, které budou v první sledu. Praxe ukazuje, že toto prodloužení času na organizaci boje se vždycky vyplatí, neboť zbloudění či

uváznutí je zvláště při čerstvé sněhové pokrývce velmi snadné a výsledné zdržení obvykle mnohem větší.

Zabezpečení pohybu jednotek při vyšších vrstvách sněhu je dalším vážným problémem. Vrstva sněhu kolem 40 cm je již značnou překážkou, která omezuje tankům možnosti rozvinutí a manévru. Při vrstvách kolem 50 cm a více není již možno počítat s pohybem rozvinutých sestav s výjimkou případů, kdy jde o suchý a prašný sníh a rovinatý terén. Je-li sníh starý a slehlý nebo dokonce vlhký, je nutno použít k ražení cesty sněhových pluhů, nasazených na čelní tanky.

Tento způsob však znamená, že ostatní tanky jednotky (zpravidla roty) musí postupovat v proudu za tankem, razícím cestu. Pokud je okolní terén dostatečně přehledný, není tato skutečnost tak vážnou závadou, poněvadž palbou, organizovanou na obě strany proudu je možno umlčovat a ničit cíle v dostatečně širokém úseku (500 až 1000 m na každou stranu).

Takováto šířka souvisle přehledného terénu se v horách najde jen výjimečně, což znamená, že rota i v takovéto situaci je schopna plnit svůj úkol v šířce, jaká je jí v normálních podmínkách určována.

Hlavním článkem celého problému je však vhodnost a použitelnost sněhových pluhů. Většina z používaných typů je značně těžká. Je pravda, že na rovině jsou tyto pluhové schopny úspěšně odstraňovat sněhovou vrstvu vysokou 100–120 cm — na tanku T-34. Připojení a odpojení pluhu však není zcela snadnou záležitostí a vyžádá si 2–3 hodin práce. Navíc pak řidič tan-

ku jede více naslepo, protože pluh v přepravní poloze mu zakrývá výhled. Kromě toho se pásy T-34 i při nasazení všech drapaků velmi rychle zalepí sněhem a tank i bez pluhu těžko překonává stoupání, které bez sněhu je velmi snadné.

Poněkud lepší je situace u T-54, kde hlavně řidič má lepší výhled, umožněný vyšším umístěním sedadla, ale stále zůstává zdoluhavá manipulace se sněhovým pluhem.

V sypkém sněhu a v nižších vrstvách vlhkého sněhu se např. velmi dobře osvědčil lehký dřevěný šípový pluh, zhotovený svépomocí.

Technické a týlové zabezpečení

Obtížnost pohybu vozidel musí najít odraz i v organizaci týlového a technického zabezpečení. Soustředěné odsuny techniky, přísuny materiálu aj. není možné. Bude se proto zpravidla technická opravná i týlové jednotky dělit tak, aby na každém útočném směru (za tankovým praporem) byla skupina vybavená tak, aby mohla „svůj“ prapor doplnit vším potřebným materiálem, hlavně municí, a provést i opravy a vyproštění tanků.

Doplnit munici a PHM je však nutno bojem. V průběhu boje pak při splnění bojových úkolů praporů a pluku. To se týká především doplňování munice.

U PHM není problém tak naléhavý a je zčásti řešen vlastními přídavnými nádržemi a dalšími dvěma sudy, které se na tank připevňují. Z těchto sudů může osádka rychle doplnit těsně před zasazením do boje, aby v průběhu boje byly sudy již prázdné. Odkládání sudů, které se stále vyžaduje, je sice možné, ovšem nelze v současné době vyřešit otázku, kam a kdo tyto sudy naloží a kam je dále vézt. 60 sudů po 220 l

od jednoho tpr představuje náklad nejméně 3 PV3S a přídavné nádrže T-34 zejména další jedno vozidlo. Zdá se proto účelnější doplnit hlavní nádrže a sudy i s přídavnými nádržemi dále vézt prázdné, bez nebezpečí požáru při případném zásahu. Za stávající organizace je to prakticky jediné řešení, protože ani u praporu, pluku nebo svazku není potřebná záloha vozidel a vozidla jsou plně vytížena.

Doplňování munice je zatím těžko možno řešit pouze kolovými vozidly, alespoň doplňování většího rozsahu. Teoreticky je sice možné použít i obrněných transportérů a zkoušky ukázaly, že OT-810, zavedený v současné době, se k tomu dá dobře použít. U tankového praporu však přichází v úvahu pouze využití zpátečních cest transportéru, který má praporem obvažité; tyto cesty nejsou pravidelné a výsledná kapacita této přepravy je malá. Ostatních transportérů k tomuto účelu lze použít jen zcela výjimečně při větších přestávkách v bojové činnosti, protože ZVTV i NŠ praporu potřebují tyto transportéry stále.

Velení jednotkám

VS pluku s jednotkami, které ho zabezpečují, tvoří poměrně velký celek kolem 30 vozidel, a to vozidel převážně kolových. Proto je přesun tohoto celku omezen převážně na cesty dobře schůdné.

Velitel tankového pluku při boji v horském terénu nutně potřebuje pozorovat boj svých jednotek na nejdůležitějších směrech v rozhodujících obdobích boje. Bude proto zpravidla ze základního místa velení vyjíždět a velít z tanku nebo OT tak, aby byl co nejbliže prvosledovým jednotkám.

Druhá část štábu pluku pod vedením NŠ bude plnit úkoly koordinace velení, předávat zprávy druhému sledu, týlu, informovat nadřazený štáb apod. Velitel pluku v tak složitém druhu boje však nutně potřebuje mít s sebou některé funkcionáře štábu, zejména náčelníka průzkumu, ženíjního náčelníka, velitele přidělené dělostřelecké jednotky a pomocníka nebo zástupce náčelníka štábu. Tato skupina se v současné době pohybuje jednak na velitelském tanku (velitel s ZNS), jednak v 1—2 OT, kde se musí umístit zbývající funkcionáři s 1—2 radisty s rádiovými stanicemi (mimo samotnou rádiovou stanicí, zamontovanou v OT). S touto malou skupinou se může pohybovat záloha průzkumu — 1 pz dr na 1 OT nebo BRMD. Současně s 4—5 vojáky tankového výsadku na tanku velitele může tato skupina v krajním případě plnit i úkol přímo ochrany.

Tento systém může vcelku vyhovovat pro samotné přesuny, ale pro práci a velení příliš výhodný není. V transportěru se dá sice dost pohodlně sedět, ale méně již zakreslovat, kódovat a dekódovat apod. Desky, které se na jednu stranu dávají místo sedaček, představují pouze provizorium.

Zde by bylo vhodné, aby v co nejkratší době bylo dořešeno pracoviště

velitele v OT vhodného typu jako v rádiovém voze SOBOTA. Tanku by pak mohl velitel používat na krátkou dobu k výjezdu, k vyslání důstojnického průzkumu apod. Tato otázka jistě není aktuální jen při boji v horském terénu a je zejména u tankového pluku značně naléhavá.

Pro pozorování bojiště a předávání zpráv z většího úseku by bylo velmi výhodné použití vrtulníku. To však je prostředek, o jehož výhodách a možnostech použití se sice hodně píše, ale praktické uplatnění a použití je i pro velitele svazku spíše ojedinělou výjimkou než běžnou praxí.

Kromě toho vrtulníky vhodného typu (Mi-1, HC-3) jsou pohodlným dopravním prostředkem, ovšem pro využití pozemních vojsk prakticky nepřizpůsobené (možnost montáže rádiové stanice pro spojení s pozemními jednotkami apod.).

Bohatá členitost a velké výškové rozdíly v horách nesou s sebou při velení další problémy. Zvláště výrazně se to projevuje při organizaci spojení. Stínící účinek hor např. znemožňuje u stanic RM-31 přímé spojení i při velmi malé vzdušné vzdálenosti. Ani novější typy stanic nemají podstatně lepší výsledky.

Zde je nutno počítat s rozsáhlým využitím pohyblivých retranslačních míst, třeba i na úkor bojových vozidel. Výšiny, vhodné pro umístění těchto stanic, mohou být bráněny nepřítelem a s prostředky, které má k dispozici spojovací rota pluku, by bylo stejně nutno vysílat jednotku pro přímou ochranu. Při systému velení, o kterém již byla zmínka, nebude spojovací rota mít těchto prostředků dostatek.

V takovém případě vyslání tanku s výsadkem pro přímou ochranu může tento úkol velmi dobře splnit a navíc může plnit úkoly průzkumné, zajištění

boků apod. Zajištění spojení v rámci pluku je v daném případě cennější než odnětí 2—3 tanků z bojové sestavy. Už proto, že využití ostatních pojittek (směrové stanice) bude obtížné a použitelné jen v málo případech.

Domnívám se, že problematika, které jsem se zde dotkl, dovoluje vytvořit některé důležité závěry.

Organizace a příprava bojové činnosti tankového pluku v zimě při předvídaném použití v horském terénu je značně složitá a vyžaduje řadu opatření technického i organizačního rázu.

2—3 střelecké roty, nutné pro přímou ochranu a zabezpečení ostatních úkolů, se musí přidělovat na úkor jiných útvarů motostřeleckého svazku. Přidělení těchto prostředků nese s sebou další obtíže, jako např. zařazení vozidel těchto jednotek do sestavy pluku (nebo vozidel té části, určené jako tankový výsadek). Začlenění střelecké jednotky tankovému pluku by proto bylo nejvýš vhodné a podstatně by usnadnilo organizaci i zabezpečení boje. Nelze si představit, že by tanky bez pěchoty mohly vést boj v horách při dobývání průsmyků, v lese nebo pronásledovat nepřítele tak, jak o tom mluví příslušná ustanovení polního řádu.

Podobná situace je i u ženijních jednotek. Ženijně technická četa tankového pluku je sice bohatě vybavena

různorodou ženijní technikou včetně mostních tanků, zdá se však, že **by bylo účelné mít kromě toho 2—3 ženijní družstva.** Tito ženisté společně s technickými prostředky by tvořili jádro odtarasovacích skupin, zesílených pěchotou, jádro ZUO, OZP apod.

Rozbory cvičení tankových jednotek též ukazují, že by bylo vhodné pro každou variantu použití tankového pluku **mít vlastní dělostřeleckou jednotku — nejlépe raketometnou baterii na pásovéch podvozcích.**

Každý mi dá jistě za pravdu, že součinnost mezi veliteli jednotek a jednotkami, které se vzájemně znají, se organizuje nesrovnatelně lépe než v opačném případě.

Vzrůstajícím nárokům na manévrovost a vysoké tempo **neodpovídá ani vybavení štábu.** Stávající vybavení poskytuje dostatek dopravních prostředků, méně již zabezpečuje možnost produktivní práce za pohybu a za zastávek, kdy není možné rozvinutí přístřešků a stanů, obvyklých při práci na místě.

Nechtěl bych, aby tyto dílčí závěry byly chápány jako samoučelná kritika stávající organizace. Stále vzrůstající nároky na samostatnost boje tankového pluku, často odtržené od hlavních sil divize však vyžadují, aby i organizace více odpovídala požadavkům — aby tankový pluk byl skutečně vševojskovým útvar, použitelným ihned pro každý druh boje s minimálním posilováním.

Tankový pluk motostřelecké divize, jako hlavní úderná síla svazku, je schopen plnit bojové úkoly v horském terénu v zimních podmínkách. Jeho použití v prvním sledu k útoku na připravenou obranu nepřítele, opírající se o horský terén, nebude zpravidla výhodné. Naproti tomu lze tohoto způsobu použít, je-li horský terén bráněn slaběji nebo obranou spěšně zaujatou anebo k hlubokému manévru v průběhu boje, dává-li toto proniknutí možnost vyjít do boku a tluč hlavního uskupení nepřítele.

Zdá se, že vzhledem k požadavkům na vyšší pohyblivost bude účelné ověřit a přezkoušet na některých cvičeních možnost pozměnění stávající organizace pluku a zejména jednotek zabezpečení.